

Dragomir Vojnić

OSNOVANO JE VIJEĆE EKONOMSKIH SAVJETNIKA

Neke opaske o odnosima ekonomske znanosti i ekonomske politike

Nerijetko sam i osobno spominjao poznatu istinu da su limiti znanja odvajkada predstavljali i da će i za vajkada predstavljati i glavni izazov i poticaj i osnovno ograničenje ljudskog djelovanja. Ekonomska se znanost po svojoj prirodi i sadržaju razlikuje ne samo od drugih prirodnih i sličnih znanosti, nego i od drugih društvenih znanosti. Ta se razlika javlja zbog pretpostavljene tijesne povezanosti ekonomske znanosti i ekonomske politike.

Po definiciji bi se viša razina ekonomske znanosti morala očitovati u višoj razini kvalitete ekonomskih odluka, pa iako se ta međuovisnost već na prvi pogled čini neupitnom, u praksi stvarnih ekonomskih događanja ipak nije tako. Komplikacije, pa i nesporazumi javljaju se zbog toga što je ekonomska znanost dio znanosti, a ekonomska je politika dio politike. Prema tome, pravila su ponašanja različita. Akteri su ekonomske znanosti znanstvenici koji po definiciji imaju zadaću tražiti i boriti se za znanstvenu istinu. Prostori za bilo kakve kompromise isključuju se. Sa druge strane, akteri su ekonomske politike političari. Ekonomske odluke, posebno makroekonomske odluke jesu političke odluke. A političke odluke, čak i po definiciji, nisu i ne moraju biti rezultat znanstvenih spoznaja. Na karakter, kvalitetu i sadržaj političkih odluka utječu u odlučnoj mjeri odnosi političkih snaga, a to znači i spoznatih i nespoznatih centara moći i interesnih grupa. Što je jedno društvo demokratskije i razvijenije, to bi i transparentnost znanja i utjecaja na kvalitetu odlučivanja morala biti veća. A to znači da u razvijenom demokratskom civilnom društvu ne postoje razlike između razine znanja i razine kvalitete ekonomskog (posebno makroekonomskog) odlučivanja.

Protjeklo tranzicijsko razdoblje u devedesetim godinama nije, međutim, to pravilo potvrdilo. Naprotiv, u jednoj ključnoj fazi razvitka hrvatskoga društva, na samom početku tranzicije, došlo je do konfrontacije između ekonomske znanosti i

ekonomske politike. Kao jedan od obnovitelja Ekonomskog instituta, Zagreb i kao njegov dugogodišnji direktor mislim da s mnogo osnova mogu davati neke prosudbe i u povijesnoj retrospektivi i u aktualnom trenutku.

Pripadam onima koji niakako ne bi dijelili komplimente našoj ekonomskoj znanosti. I premda su pomaci uočljivi, njezina razina još uvijek nije zadovoljavajuća.

Valja istaknuti da je naša ekonomska znanost dočekala svršetak osamdesetih i početak devedesetih godina pripremljenija za ostvarivanje ekonomije i politike tranzicije nego što je to bio slučaj u bilo kojoj drugoj relevantnoj zemlji. Znanstvene osnovice koje je pripremila ekonomska znanost i u oblasti privatizacije i u oblasti koncepcije i strategije razvitka omogućile su solidan početak konstruktivne suradnje između ekonomske znanosti, posebno Ekonomskog instituta, Zagreb i ekonomske politike. To je, nažalost, trajalo veoma kratko. Uzrok je tome u činjenici da su hrvatskom politikom i ekonomskom scenom zavladaali oni politički faktori, centri moći i interesne grupe, koji su imali dijametralno oprečan redoslijed prioriteta u odnosu na onaj koji je postavila ekonomska znanost. Ograničavajući se samo na greške ekonomske, a ne ukupne politike, može se govoriti o dvjema osnovnim skupinama problema. Prva se skupina može podvesti pod zajednički nazivnik "Privatizacija metodom pretvorbe i tajkunizacije".

Drugi zajednički nazivnik može biti "Pogrešna razina stabilizacije". Te su dvije skupine problema u svojoj međuovisnosti razorile dušu i tijelo hrvatskoga gospodarstva i društva. U to vrijeme demokratskih promjena na samom početku godine 2000. hrvatsko se gospodarstvo i društvo našlo u teškoj ekonomskoj, moralnoj, socijalnoj i svakoj mogućoj krizi. Gospodarstvo je došlo na samu granicu općeg kolapsa. To je ukratko situacija kakvu je zatekla Vlada Republike Hrvatske poslije demokratskih promjena.

A onda se, dogodilo ono što se kao ironija sudbine nerijetko događa u životu ljudi, društva i države. Jedni čine greške, a drugi plaćaju cijenu. U ovom će slučaju za sve greške koje je učinila Vlada u tijeku devedesetih račune plaćati i vruće kestenje iz vatre vaditi Vlada koja je došla na vlast poslije demokratskih promjena. To je samo uvjetno rečeno, jer će račun plaćati svi hrvatski građani, osobito porezni obveznici. Jedinu svjetlu točku u ovom trenutku predstavlja nova demokratska opcija i moglo bi se reći bezrezervna podrška međunarodnih čimbenika. To je i razumljivo, jer je nova Vlada jasno proklamirala svoju orijentaciju u smjeru razvitka otvorenog civilnog društva, a to znači i u smjeru uključivanja u euroatlantske integracijske procese.

Vijeće ekonomskih savjetnika

Vijeće ekonomskih savjetnika osnovano je odlukom ministra financija, prof. dr. Mate Crkvenca. No, već je u samoj odluci o njegovom osnivanju rečeno da se, zapravo, radi o instituciji koja će imati znatno šire zadaće, okvire i pretenzije djelovanja, nego što se to može pretpostaviti samo u okviru resora financija.

Radi se zapravo o Vijeću ekonomskih savjetnika Vlade Republike Hrvatske. Na prvoj, moglo bi se reći osnivačkoj, sjednici Vijeća ekonomskih savjetnika okupljen je veliki broj ekonomista znanstvenika i privrednika. Ta je prva sjednica, po svemu sudeći, pored radnog morala imati i svojevrstan znanstveno-marketinški karakter. Ona je u našoj javnosti morala manifestirati želju nove Vlade Republike Hrvatske da se između ekonomske znanosti i ekonomske politike uspostave odnosi "plemenitog komplota", ili barem "konstruktivne suradnje".

Predsjednik Vijeća ekonomskih savjetnika, prof. dr. Mate Crkvenac, već je prilikom otvorenja te prve sjednice jasno dao do znanja da se takav planirani sastav više neće sastajati, a to znači da će se sastajati manje skupine savjetnika koje će raspravljati o pojedinim važnim problemima ekonomske politike. Samo nekoliko dana poslije te plenarne sjednice, održana je sjednica manjeg broja savjetnika o temi nelikvidnosti. Na prvoj je sjednici Vijeća ekonomskih savjetnika raspravljano o temi "Pristup i okviri programa rada Vlade Republike Hrvatske za razdoblje između godina 2000-2004 i u godini 2000. Kao polazište za raspravu članovi Vijeća ekonomskih savjetnika dobili su Program rada Vlade Republike Hrvatske što ga je prihvatio Hrvatski državni sabor. Sudionici te sjednice dobili su i dva tematska broja časopisa Hrvatskog društva ekonomista "Ekonomski pregled" br. 11. i 12. iz 1999. U broju 11. uvodni je članak pod naslovom "Kako iz ekonomske depresije" napisao Stjepan Zdunić. U broju 12. uvodni je članak pod naslovom "Ekonomska situacija u Hrvatskoj na početku godine 2000. kao izazov ekonomskoj politici", napisao Željko Rohatinski. Uvodno izlaganje na toj prvoj sjednici Vijeća ekonomskih savjetnika imao je prof. dr. Mato Crkvenac, predsjednik Vijeća i ministar financija.

Uvodno se izlaganje najvećim dijelom odnosilo na probleme, okvire, mogućnosti i ograničenja u definiranju državnog proračuna za godinu 2000. To je izlaganje dalo prve nešto detaljnije uvide o velikim (još mnogo većim, neto što se očekivalo i pretpostavljalo) problemima, ograničenjima, deficitima, preuzetim obvezama i garancijama, koje se moraju pokušati bialnsno uključiti u državni proračun. Profesor Mate Crkvenac izložio je u svome uvodnom izlaganju (kome su, pored pozvanih savjetnika i novinara, prisustvovali i brojni nepozvani, ali zainteresirani ekonomisti i privrednici) ne samo probleme cjeline, nego i veoma zanimljive razrade na razini poduzeća. Njegovo je izlaganje, kako se zbog aktualnosti teme može i pretpostaviti, uizazvalo ne samo veliko zanimanje, nego je i potaklo živahnu diskusiju.

U toj su diskusiji sudjelovali brojni savjetnici, nastojeći, svatko sa svoga aspekta, dati doprinos rasvjetljivanju raznih pitanja i rješavanju mnogih, naizgled neriješivih, problema. Inače bi se općenito moglo govoriti o dva dojma sa prve, da tako kažem, plenarne i utemeljiteljske sjednice Vijeća ekonomskih savjetnika.

Prvi je dojam pozivan i više svečarski. Odnosi se na činjenicu da je nova Vlada Republike Hrvatske spoznala važnost i potrebu konstruktivne suradnje ekonomske politike i ekonomske znanosti. Drugi je dojam, razumije se, isto tako pozitivan, ali je povezan s jedinstvenom, moglo bi se reći na razini konsenzusa, spoznajom da su se hrvatsko gospodarstvo i društvo našli u krajnje teškoj situaciji.

Jer problemi su ne samo uže ekonomske prirode, nego su oni usporedno povezani i s posljedicama tajkunizacije, mafiokracije i moralne krize. Valja vjerovati da će postojeće međunarodno oduševljenje demokratskim promjenama u Hrvatskoj posredno i neposredno utjecati na stvaranje uvjeta za razmak novog investicijskog ciklusa. Na unutarnjem planu već se nazrijevaju neki simptomi (opadanje kamatnih stopa) koji bi mogli dati nov impuls toliko potrebnom razmahu masovnih poduzetničkih inicijativa. Jer bez takvih inicijativa i bez novih programa nema ni povećanja proizvodnje i zaposlenosti, niti novih proizvoda. Na te je činjenice ekonomska znanost upozoravala i na prvoj sjednici Vijeća ekonomskih savjetnika. Moramo se što prije riješiti takvih uvjeta privređivanja kod nas, utemeljeno ili ne, podstiču na izjave kako zapravo nemamo što izvoziti. Mi smo europska zemlja s dugom izvoznom tradicijom. U nekoliko posljednjih godina opetovano sam na našim opatijskim savjetovanjima ponavljao da smo se sasvim približili granici, kada moramo razmišljati po kriteriju "to export or to die". Jer po tom kriteriju nijedno sutra ne vrijedi mnogo, ako ne preživimo danas. Ekonomska politika mora te činjenice adekvatno vrednovati i mora poduzimati mjere za rješavanje problema, a mnoge su prosudbe izrečene na sjednici Vijeća usmjerene na to.